

Nr 162.

Av herr **Lindhagen**, *angående uthålligt skogsbruk på bolags och enskildes skogar av större omfattning.*

Såsom ofta erinras och alla veta, äro skogarna i norra delarna av riket vid sidan av jordbruket den förnämsta källan till möjligheten att uppehålla livet. Det borde då vara uppenbart, att för en varaktig utkomst, som denna befolkning måste göra anspråk på, även skogarna måste lämna en varaktig eller som det också kallas uthållig avkastning. Detta betyder med andra ord, att skogskapitalet ej får förskingras utan istället bör förkovras och att endast avkastningen får förbrukas. Detta uthålliga skogsbruk kan sedan ordnas på olika sätt och lämpas efter behoven. Man kan låta visst skogskapital bestå av bara ungskog, ett annat av bara fullmogen skog o. s. v. Även avkastningens uttagande kan ske på olika sätt, såsom genom blädning eller trakthuggning. Hushållningsplaner kunna upprättas av olika innehåll för skilda ändamål. Huvudsaken är, att de bygga på ett uthålligt skogsbruk.

*Uthålligt
skogsbruk.*

Det borde icke behöva erinras om fördelarna av en sådan ordning. Den medför en jämn tillgång på bränsle, arbetsförtjänst i skogarna samt råvara för industriell förädling av virket. Detta har därför också föreskrivits i författningar om statens och vissa andra allmänna skogar. Däremot har det hitintills varit lönlöst att söka genomföra en sådan för alla intressen betydelsefull hushållning på enskildas jord. Detta möter uppenbara svårigheter av flera skäl för småbrukares obetydliga skogslotter. Däremot blir det genomförbart för större enskilda skogar. För den omtänksamme skogsägaren betyder det i sak ej något intrång men för den omtänksamme ett oundgängligt förmynderskap.

Aktiesystemet skapar sådana opålitliga skogsägare. De äro ofta obetänksamma eller hänsynslösa och hota i varje fall när som helst att kunna bli va det. Detta följer av nämnda systems karaktär såsom skildrats i den föregående motionen (nr 161).

Ännu vid senaste sekelskifte rådde känsla för behovet och tidsenligheten av en sådan skogslagstiftning för större enskilda skogsägare. Sedan aktiesystemets hypnos genomsyrat den övre världen och medelklassen samt slutligen under världskrigets svenska högkonjunktur behärskade det ekonomiska livet tämligen suveränt, blevo dessa frisinnade idéer om skydd för allas välfärd utplånade ur sinnelagen. Efter detta frånfälle har det hitintills icke varit möjligt att upptäcka någon jordmån, i vilken de samhällsbevarande tankarna kunde utsås med förhoppning.

Jordkommissionen ansåg sig emellertid skyldig fästa uppmärksamheten på denna bortglömda sak. Den hemställde i sitt sista betänkande den 28 februari 1923, att till stöd icke minst för jordbrukets och ortsbefolkningens befogade intressen måtte genom lag stadgas skyldighet att å bolagsskogar och enskilda skogar av större omfattning införa rationell skogshushållning, som med stöd av lämpliga hushållningsplaner bevarar skogskapitalet och varaktigt befrämjar den största möjliga avkastning av detsamma.

Vid behandlingen år 1923 i riksdagen av skogsvårdsfrågan framfördes av mig jordkommissionens ovanberörda förslag. Förslaget vann ej riksdagens bifall. Särskilda utskottet ansåg, att skillnad ej borde göras mellan större och mindre godsägare, samt fann en del svårigheter i tillämpningen. Fyra reservanter i utskottet (Linder, Ingeström, Johansson i Uppmälby, Norling) hemställde om förnyad utredning i motionens syfte.

I nödfall går det emellertid för sig att påbjuda rationell skogsskötsel på enskilda skogar lika väl som på allmänna. För skyddsskogar, lappmarksskogarna samt svårförnygrade skogar har stadgats förbud mot avverkning, som ej är med skogens återväxt och framtida bestånd förenlig.

Ett bevis på huru till och med den gamla liberalismens kvarlevande heroer på denna punkt förlorat kontakt med det förflutna, må erinras om följande intermezzo: Uti en ledare i Västmanlands läns tidning för juni 1925 lästes bland annat följande: »Den enskildes initiativ och rörelsefrihet skattas ej högt av herr Lindhagen. Som exempel må anföras, att han härom året motionerade om att även enskilt skogsbruk skulle läggas under så kallat uthålligt bruk, så att en bestämd virkesmassa alltid skulle finnas i behåll alldeles som på de allmänna skogarna. Undervärderingen av enskilt initiativ och naturgåvornas användning med anpassning efter konjunkturernas rörelse och den enskildes växlande behov framträder här på ett karakteristiskt sätt.» Härpå nödgades jag i tidningen svara följande: »Förhållandet är, att jag vid olika tillfällen i riksdagen föreslagit att till gagn för landets ekonomi och befolkningens utkomstmöjligheter nu och i framtiden enskilde ägare av 'skogar av större omfattning' skulle underkastas skyldighet att enligt hushållningsplan, som kan inrättas efter olika förhållanden, sköta sina skogar rationellt, såsom är påbjudet för statsskogar och vissa kommunala skogar. Detta förslag har antagits flera gånger av andra kammaren, första gången år 1903, därvid motionen i avgiven reservation till utskottets betänkande förordades av bland andra Karl Staaff. Samma förslag upptogs av jordkommissionen och 'härom året' framförde jag detta kommissionens förslag för riksdagen i sammanhang med en proposition om utsträckt skydd mot enskilda skogars planlösa utbyggning. Men denna gång bifölls förslaget icke ens av andra kammaren. Kanske vi sålunda skola säga, att Karl Staaff ej skattade den enskildes initiativ högt och sysslade med omöjliga maximikrav? Eller måhända måste vi istället säga, att den nyssnämnda frontförändringen är ett uttryck för den patriarkaliska konservatismens och liberalismens snabba

återtåg i jordfrågorna från gamla ideal till aktiekonservatismens förskansningar.»

Den rådande krisen med dess arbetslöshet, stängda emigrationsmöjligheter och de dystra påminnelserna från Kalix älv gräva upp även denna fråga ur sin grav. Det anslås som sagt medel för att bereda möjlighet att genom uppodling fullända ofullständiga jordbruk däruppe. Att trygga uppehållet ur skogen av medkänsla för innevånarna och ej överlämna detta utan kontroll till aktiesystemets gottfinnande utan hänsyn är sålunda också en åtgärd, som icke får lämnas ur räkningen.

Enligt 1925 års lag om förbud mot bolags förvärv skall bolag, som vill köpa bolagsjord, visserligen söka koncession, men enligt motiven bör sådan i regel bifallas. Det kan således fortfarande, i olikhet med vad jordkommissionen föreslog, få förekomma förtrustning av bolagsdomänerna. Vid sådant förhållande är det så mycket angelägnare att i tid stadga rationell skogsvård till skydd för näringarna och befolkningen och såsom ett rättsligt vederlag för vinnandet av en så stor rättighet.

Uti Dagens Nyheters intervjuer nyligen med landshövdingarna i riket om deras läns aktuella frågor skriver landshövding Linnér för Jämtlands län bland annat följande: »Vad näringslivet beträffar kan man först konstatera, att, såvitt det hitintills är möjligt att bedöma, förutsättningar tyvärr saknas att här kunna uppamma någon storindustri. Därför ser det ut, som om befolkningen åtminstone för en lång tid framåt alltjämt skulle vara hänvisad till sina gamla inkomstkällor: jordbruk och skogsskötsel. Skogen har här sådan betydelse, att man ej kan tänka sig att livnära befolkningen, om skogens avkastning upphörde. Under de år, då skogsavverkningarna på grund av det allmänna läget på trävarumarknaden voro inskränkta till ett minimum, blev också den allmänna ekonomin avsevärt försämrad. Det som i fråga om skogen är det största önskemålet från det offentliga sidan, det är att skogsskötseln och skogsvården ledes, så att man kommer över till det uthålliga skogsbruket och sörjer för framtiden genom dikning och andra åtgärder, som befrämja tillväxten. Delvis får man nog räkna med, att de utlägg, som man härvidlag får vidkännas, inte bli räntabla i egentlig mening, utan de få betraktas som en utgift för att trygga framtiden.»

I detta uttalande ligger således ett särdeles tidsenligt famlande mot en av de oundvikliga grundvalarna för isynnerhet norra Sveriges framtid. Vad som här hänvisas på från Jämtlands län, gäller givetvis även för de övriga länen. Det nuvarande krisläget med oerhörd skuldsättning för trävaruindustrin och ansträngning av de kreditgivande bankernas yttersta resurser, måste tillika enligt sakens natur icke blott här och där, som städse varit förhållandet under senare tider, utan över hela linjen egga till avverkningar av likt och oliket utan hänsyn till befolkningen och framtiden. En särskild anledning till ingripande äger rum på kronans gamla skogsområden, som genom avvitrningarna i Norrland och storskiftena i

norra Dalarna på senare tider skänkts till jordbruket för dess varaktiga uppehållande. Dessa trakter sammanfalla också i stort sett till de mest hotade områdena. Man må dock ej förglömma, att själva principen är av praktisk betydelse för hela landet och att en myckenhet industriella skogar i mellersta och södra Sverige också varit kronoskogar, om än i en avlägsnare tid.

Vid en kongress sistliden höst i Bräcke med ombud för norrländska arrendatorer betonades både under debatterna och under de enskilda samtalen, hur enligt deras erfarenhet skogskapitalet nedhöggs mångenstädes på bologsområden och vilka dystra framtidsutsikter därigenom skapades för ortsbefolkningen. Ofta mottar jag även brev med enahanda upplysningar och spådomar.

Jordkommissionens historik.

Till belysning av ämnet må även framföras jordkommissionens historik över tidigare uppmärksamhet på detsamma. Det lyder på följande sätt:

Frågan om skogarna, äganderätten till desamma och hushållningen med dem är ett spörsmål, som själfallet framstår såsom nära förbundet med den sociala jordfrågan i allmänhet i vårt land.

Historien om den svenska skogsvårdens utveckling är fylld av famland, omkastningar i grundsatser och meningsstrider. Den glesa befolkningen och den rika tillgången på skog har gjort, att en verklig skogsvård under långa tider icke behövt iakttagas och sedan endast långsamt mognat i det allmänna medvetandet såsom en allmän angelägenhet av största vikt. På detta område ha emellertid hos oss liksom annorstädes alltmer åvägbragts inskränkningar i jordäganderätten, byggda på vunnen insikt, att skogskapitalet i stort sett är en hela landets och kommande generationers egendom och icke något, som enskilda jordägare eller den levande generationen kan efter gottfinnande föröda utan hänsyn till andras behov eller nödig omtanke om efterkommandes existensmöjligheter.

Målet för en dylik omtanke är obestriddigt, att skogsmarken må avkasta så mycket som möjligt och att årligen ur detta skogskapital uttages endast vad som kan anses motsvara den naturliga tillväxten eller med andra ord skogskapitalets normala avkastning. En sådan skogsskötsel har med en teknisk term kallats uthållig skogsvård. Denna utesluter emellertid ingalunda, att olika metoder därvid kunna för skilda naturförhållanden och olika ändamål göra sig gällande. En sådan hänsyn bör tillgodoses genom de för vinnande av uthållig skogsvård fastställda hushållningsplaner.

En dylik uthållig skogsskötsel har staten först varit i tillfälle att principiellt stadga för de så kallade allmänna skogarna i riket. För närvarande gäller i detta avseende förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket, som innehåller bestämmelser rörande kronoparker, häradsallmänningar, skogar till kronans utarrenderade jordbruksdomäner, boställskogar, skogar å allmänna inrätt-

ningars hemman, som icke innehavas med stadgad åborätt. Grundsatsen för skogsvården är här formulerad sålunda, att skogarna skola »bibehållas oförminskade samt behandlas efter sådana på vetenskapliga regler grundade, för olika ortsförhållanden lämpade hushållningsplaner, som avse skogens framtida bestånd och högsta avkastning».

För enskildas skogar har lagstiftning om uthålligt skogsbruk tagit sin början i de fall, då allmänna skogar överfördes till enskilda i och med nybyggesanläggningar och avvitrningar inom de nordliga provinserna. Under långa tider försumrades visserligen även detta. Slutligen kom dock i sådant syfte till stånd förordningen den 20 juni 1866 angående dispositionsrätten över skogar på sådana skattehemman, vilka därefter från kronan upplätas, eller av sådana äldre nybyggen, för vilka föreskrivna byggnads- och odlingsmöjligheter icke blivit behörigen fullgjorda. Det föreskrevs i denna författning, att å sådana skattehemman, som därefter från kronan upplätas, »ägde skattemannen ej annan rätt över hemmanets skog, än att han därifrån må dels utan utsyning till husbehov hämta nödigt virke och bränsle och dels efter utsyning och stämpling av vederbörande skogstjänstemän fritt taga eller försälja vad därutöver kan, med bevarande för framtiden av skogens bestånd, årligen avverkas». Sådana hemman finnas nu spridda här och var i Norrland. Sin förnämsta betydelse har emellertid denna författning erhållit genom stadgan den 30 maj 1873 om avvitrning i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Samtliga hemman i lappmarkerna hava därigenom blivit underkastade förutnämnda utsyningstvång för saluskog. Dessa förhållanden hava senast reglerats genom lagen den 18 juni 1915 angående utsyning å viss skog inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Genom lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden har förordnats bland annat om »uthållig skogshushållning» å den skog, som vid avvitrning inom de områden av Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande vilka länsstyrelsen ännu icke meddelat avvitrningsförslag, tilldelas hemman, nybyggen eller lägenheter.

Därnäst ingrep statsmakten med krav på uthållig skogshushållning på enskildes skogar, när förhållandena gjorde det alldeles oundgängligt. Uppslag i denna utveckling äro en del äldre bestämmelser om vården av skog å flygsandsfält. Därefter kom lagen den 24 januari 1903 om skyddsskogar, som föreskrev, att för bibehållande av skogar, vilkas bestånd erfordras till skydd mot flygsandsfält och fjällgränsens nedgående, må annan avverkning än till husbehov äga rum endast efter utsyning i så stor utsträckning som »med skogens återväxt och framtida bestånd är förenligt». Slutligen tillkommo lagen den 13 juni 1908 angående vård av enskildes skogar inom Gotlands län och lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland, vilka lagar föreskriva, att avverkning för annat än husbehov må äga rum allenast med tillstånd och i så stor utsträckning, som »med hänsyn tagen jämväl till gårdens framtida behov är med skogens återväxt för-

enlig». En fortsatt tillämpning av sistnämnda lag har föreskrivits genom lagen av den 13 april 1922.

För att i enahanda riktning framtvinga rationell vård å enskilda skogar, ehuru ej så långt som till krav på uthållig skogshushållning, har statsmakten genom nödvändigheternas makt även ansetts böra ingripa medelst så kallade *dimensionslagar*, som för ungskogens bevarande medgiva avverkning under en viss storlek allenast efter utsyning och för vissa undantagsfall. Sådana lagar hava varit gällande från 1874 för Norrbottens och från 1882 för Västerbottens kustland och äro senast reglerade genom förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Norrbottens och Västerbottens län, som ej höra till lappmarken.

Alla övriga enskilda skogar inom riket än de ovannämnda har lagstiftningen hitintills ej ansett sig kunna pålägga skogsvård annat än genom så kallade *återväxtlagar*. Begynnelsen skedde genom den förordning år 1869 angående åtgärder till förekommande av skogsförödelse å skogarna på Gotland. Sedan har genom lagen den 24 juli 1903 angående vård av enskildas skogar stadgats för alla sådana skogar, för vilka ej på sätt ovan angivits särskild skogslagstiftning är gällande, att »avverkning ej må så bedrivas eller efter avverkningen med marken så förfaras, att skogarnas återväxt uppenbarligen äventyras».

Man kan således säga, att en rationell skogshushållning efter uthållighetsbruk redan är föreskriven för vissa enskilda skogar — — —.

Det framställer sig då det spørsmålet, i vad mån man må kunna gå vidare och påbjuda en full rationell skogsskötsel å enskilda skogar i större utsträckning, än som redan skett.

En lagstiftning om uthålligt skogsbruk måste mångenstädes möta åtminstone ännu stora svårigheter för en liten skogsägare, som använder skogen i första hand till husbehov för jordbruk och därutöver vant sig att i den se en sista utväg för täckande av oförutsedda kontanta utgifter.

Däremot är uppenbart, att en rationell vård lättare kan komma till stånd å större skogskomplexer. Dessa brukas faktiskt företrädesvis för uttagande av en skogsavkastning till industriellt syfte eller till försäljning. För ägare av sådana komplexer kommer en uthållighetslagstiftning ej med något nytt, tillämpat för främmande ändamål. Den förständige skogsägaren pålägges därigenom icke någon ny tunga utan blott något obetydligare besvär. Den misshushållsamme skogsägaren åter ålägges ett både för honom själv och samhället gagneligt tvång till god ekonomi. Man må nämligen icke föreställa sig, att skogens samlande hos enskilda i större komplexer endast är en fördel ur skogsvårdssynpunkt såsom inbjudande till och underlättande en rationell skogsvård. Den medför också faror för skogsskövling i stor skala såsom en följd av önskingar från intressenter att utbekomma stora kontanta medel eller såsom ett tvång för dem, när de

genom spekulation utfäst att betala överdrivna köpeskillingar såväl i flydda tider som i de närvarande. Dessutom gives det ett visst slags affärsmän, som köpa stora skogar med äganderätt eller för avverkning just för att helt utdriva dem på en gång och därigenom åstadkomma en större affärs-vinst.

De enskilda skogar, för vilka nu omsider böra påbjudas uthållig vård med stöd av hushållningsplanen, äro sålunda uppenbarligen skogar, tillhöriga bolag och enskilda personer, som äga skogsmarker av mera betydande omfattning. Det bör icke förglömmas, hur viktigt detta är även för ortsbefolkningen, att i de orter, där sådana enskilda skogar finnas, själva skogskapitalet bevaras. Mångenstädes har arbetsförtjänst i de stora skogarna ingått såsom ett ofrånkomligt led i deras ekonomi. För småbönderna och andra småbrukare är det gagneligt och ofta behöfligt att hava sådan inkomst, i den mån jordbrukets skötsel medgiver det. För deras vuxna söner och den övriga befolkningen, som saknar jord, är den oundgänglig. Denna beräkning går om intet, i fall de större skogarna i trakten mer eller mindre totalavverkas. Ett nödläge av sådan anledning har inträffat ofta under gångna tider och förekommer fortfarande. En särskild anledning har staten att fästa villkor om uthållighetsbruk vid sådana skogar, som genom avvitrtingarna skänktes till bondeståndet för dettas förkovran, men sedan kommit i andra händer. Det behöver knappast erinras, att den ifrågasatta omtanken är oundgänglig även för näringslivets och särskilt industriens sunda utveckling.

Röster hava även i det förflutna ofta höjts för en sådan skogslagsstiftning som nu sagts. Den bekante siaren professor *C. A. Agardh* skrev i medlet av 1800-talet:

»Man kan utan tvekan förklara, att Sveriges tillvaro såsom en självständig stat, såsom ett civiliserat land, beror därav, om det har skogar eller icke. Naturen har tillräckligen sørjt för att Sverige aldrig skulle bliva skoglöst, i det hon gjort största delen av dess jord otjänlig för åkerbruk, tjänlig endast för skogars växt. Men hennes välmenande avsikt har blivit tillintetgjord genom oförnuftiga författningar, förestavade av enskilda intressen, och av utländska, på Sverige otillämpliga teorier. — En djupare och sundare statsvishet, misstroende egennyttnen och tanklösheten, hade från urminnes tider dels inskränkt de enskildas makt att förstöra skogar, dels förbehållit åt staten ofantliga skogssträckor för egen räkning. Men ovannämnda båda orsaker — egennyttnen och utländska på Sverige ej tillämpliga teorier — överändkastade de visa lagar, som stiftades efter grundsatserna av denna urgamla och i Norden inhemska statskonst. Man upphävde under ett lättsinnigt tidevarv den stadgade inskränkningen av de enskildas naturliga begär att för vinst förstöra sina skogar, och man utdelade de ofantliga skogssträckor, som tillhörde staten, åt de enskilda, med rätt att även få förstöra dessa.»

Agardh fann emellertid ingen annan bot för det onda än skogarnas återförvärvande av staten. Sedan han vidare utvecklade, hurusom »följderna

av utdelningen av statens skogar till enskilde börjat allt mer och mer att på ett fruktansvärt sätt träda i dagen», anför han bland annat: »Man måste gå till orsakerna till det närvarande tillståndet. Olyckan kommer ifrån avhändandet av kronans skogar. Konung Karl XI skulle helt enkelt gjort en reduktion och återtagit dem. Men detta går ej an i våra tider. Det finns då tydligen ej annat medel att avvärja den hotande faran, än att staten återköper de skogar ruinerade, som den bortskänkt i fullt bestånd och värda miljoner. Tertium non datur. Det blir hårt; det blir dyrt. Men alla dårsaker måste bära sitt straff och bliva dyra att återköpa.»

Ett vid lantbruksakademiens sammanträde den 2 april 1894 av direktören för skogsinstitutet C. G. Holmertz framlagt förslag till lösande av »den s. k. norrländska skogsfrågan» upptager i punkt 2 följande:

»Nu gällande föreskrifter om hemmans klyvning ändras så, att den huvudsakliga delen av skogsmarken kan utbrytas från hemmanet och särskilt skattläggas i förhållande till sitt värde; å de sålunda utbrytna hemmanen införes uthålligt skogsbruk under statens eller kommunens kontroll.»

Genom det *betänkande, som år 1899 avgavs av den för utredning angående lämpliga åtgärder för främjande av den enskilda skogshushållningen år 1896 förordnade kommitté: F. von Essen, Hugo Tamm, Bernhard Martin, A. Asker, C. M. Sjögren, Chr. Rappe och Olof Jonsson i Hov* framlades ett förslag till en återväxtlag, som sedan ledde till 1903 års lagstiftning. Sedan kommittén i sitt förslags 1 § fastslagit återväxtprincipen, tillades två paragrafer, som avsågo att syfta något längre med hänsyn till större skogar. Dessa paragrafer lydte sålunda:

§ 2.

Bolag eller enskild person, som äger skogsmark, vilken i areal uppgår, i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län till 3,000 hektar eller därutöver, samt i övriga delar av riket, för vilka denna lag gäller, till 1,500 hektar eller däröver, är skyldig att för tillsyn över skogens ordentliga skötsel och vård hava såsom skogsförvaltare anställd en forstligt bildad man, som genom godkänd prövning visat sig hava inhämtat insikter, motsvarande åtminstone det för den lägre kursen vid kungl. skogsinstitutet stadgade kunskapsmått.

Skogsägare, å vilken nyssnämnda föreskrift äger tillämpning vid den tid, då denna förordning träder i gällande kraft, är pliktig att inom två år därefter tillsätta skogsförvaltare och ingiva skriftlig anmälan därom till Konungens befallningshavande i det län, där skogsmarken är till sin huvudsakligaste del belägen. För den, som sedermera varder ägare till skogsmark av sådan ytvidd, som i första punkten säges, inträder nyssberörda skyldighet inom tre månader efter det han blivit ägare till skogsområde av ovan angiven storlek. Försittes den tid, äger Konungens befallningshavande att efter vederbörandes hörande meddela avverkningsförbud å skogen.

Flera skogsägare må om anställande av samma skogsförvaltare sig förena, därest Konungens befallningshavande i det län, i vilket skogsmarken till sin huvudsakligaste del är belägen, efter infordrat yttrande från skogsvårdsstyrelsen därtill lämna bifall.

§ 3.

Skogsägare, som enligt § 2 skall anställa forstligt bildad skogsförvaltare, är pliktig att årligen inom mars månads utgång till skogsvårdsstyrelsen i länet ingiva enligt fastställt formulär avfattad uppgift å skogens ytvidd, beskaffenhet och skötsel samt den under näst förutgångna år verkställda avverkningens belopp. Underlåtes sådan anmälan, äger Konungens befallningshavande att, efter anmälan av skogsvårdsstyrelsen, vid verkande vite tillhålla den försunlige att inom viss tid inkomma med ifrågavarande uppgift.

Mot skyldigheten enligt 3 § reserverade sig tre ledamöter (Tamm, Asker och Martin).

Sitt förslag om särskilt ingripande mot skogar av större omfattning grundade kommittén på sitt allmänna uttalande: »att man ej kan vänta några tillfredsställande resultat av den privata skogshushållningen, var- emot staten, enligt alla länders erfarenhet, vore den yppersta skogsägaren.» Kommittén framlade emellertid icke något förslag till obligatorisk uthållig skogshushållning på de angivna skogarna och utvecklade ej heller närmare, varför kommittén underlåtit det.

Inom länsstyrelserna uttalades olika meningar om kommitténs förslag. Domänstyrelsen avstyrkte de båda förslagen. Beträffande den ifrågasatta skyldigheten att anställa skogsförvaltare grundade dock styrelsen sitt avstyrkande på den påtagligen riktiga meningen, att utan någon befogenhet å skogsförvaltningens sida och utan någon skyldighet å skogsägarens torde föga vara att vinna av påbudet.

Uti ett i början av 1902 till Norrlandskommittén avgivet yttrande anförde dåvarande *jägmästaren i västra Hälsinglands revir K. Fredenberg följande:*

»Då lockelsen för bönderna att sälja sina hemman till bolagen och andra skogsägare eller trävaruaffärsmän i högsta grad stegrats genom de oerhört uppjagade hemmansvärdena och denna starka värdehöjning är en följd av möjligheten att på en gång hugga ut all skog, anser jag, att en skogslag, som med förhindrande av skogens utskövling tvingade till en förnuftsenslig skötsel av densamma, borde antagas. En sådan skogslag borde naturligen helst vara grundad på uthållighetsbruk av skogen, men lärer utsikt att få en sådan lag igenom för de enskilda skogarna i allmänhet knappast finnas. Då det emellertid kan ifrågasättas, huruvida icke statsmakterna beträffande skötsel av skogen böra kunna uppställa större fordringar på de större skogsägarna — bolag eller enskilda personer — än på de små skogsägarna — så synes mig, att, om ock de enskilda skogsägarna i allmänhet icke kunna ställas under en på uthållighetsbruk grundad skogslag, likväl de skogsägare — bolag eller enskilda — som hava eller

förvärva skog utöver en viss areal, borde kunna förpliktigas att icke utan på grundade skäl därtill erhållet vederbörligt tillstånd uttaga mer än den uthålliga skogsavkastningen.»

Norrlandskommittén sysslade i sitt år 1904 avgivna betänkande också med skogens behöriga tillgodosende såsom ett viktigt led i uppgiften att vidmakthålla och stärka den jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarna och att utveckla jordbruket i nämnda landsdelar. För ändamålet framlade den förslag till nya grunder för skogsbeskattningen, till ändringar i flottningsförfattningarna, till reformer i skiftesväsendet och till bildande av skogsallmänningar och skogsmedelsfonder. I reservationen till betänkandet av tre ledamöter (C. Lindhagen, J. Bromée och Ad. Wiklund) yrkades, att bolag eller enskilde, som äga skogar av större omfattning, måtte genom lag förpliktas bruka dem efter uthållig hushållning, så att skogskapitalet bevaras. Det anmärktes i reservationen, att kommittén en gång beslutit, att, jämte ett uttalande till förmån för en effektiv skogslag, tillika framhålla, att lagen borde stadga strängare bestämmelser för de skogsägare, vilka ägde en viss, större skogsareal, än för övriga skogsägare. Emellertid beslöt kommittén på sistone att icke göra ett dylikt uttalande. Det syntes reservanterna dock, som om kommitténs framställning i fråga om förvärvsförbud, vari kommittén ansett, att högst betydande skogsarealer inom skogsbygderna kunde utan några villkor ytterligare få övergå till trävaruindustrien, dock borde utgöra en särskild anledning för kommittén att vidhålla åtminstone förenämnda garanti.

Vid 1903 års riksdag framlades en proposition med förslag till lag om vård av enskildas skogar, vilken ledde till den ovan åberopade återväxtlagen av samma år. Jordbruksministern ingick icke närmare på det viktiga och aktuella ämnet om uthållighetsbruk, utan förmålde sig allenast dela de uttalade betänkligheterna mot 1899 års kommittés förenämnda bestämmelser om vidgad kontroll å bolags skogar och enskildas större skogar. Regeringen lät därför dessa bestämmelser utgå ur förslaget, i stället för att förbättra dem i syfte att erhålla en effektiv skogsvård.

I en motion inom andra kammaren (C. Lindhagen) yrkades bland annat, att bolag och enskilda personer, som ägde skogar av mera betydande omfattning, måtte åläggas att bruka dessa enligt hushållningsplaner, som fastställts av vedbörande myndighet. En motionär i första kammaren (C. E. Ljungberg) hemställde bland annat, att bolag eller ägare av större skogar måtte förpliktas att bruka dessa enligt av vederbörande fastställda hushållningsplaner. En annan motionär i första kammaren (C. P. af Burén) föreslog, att bestämmelserna om hushållning med allmänna skogarna skulle tillämpas även å enskildas skogar, där framställning i sådant syfte hos Kungl. Maj:t i viss bestämd ordning gjordes. I motiven framhölls, att med yrkandet syftades på sådana enskilda skogar, som tillhöra omyndige och hava en areal av minst 500 hektar, ävensom skogar, vilkas

ytvidd är av mera betydande omfattning och som ägas av bolag och enskilda.

Det särskilda utskottet fann det från det allmännas synpunkt otvivelaktigt vara en stor fördel, om skogskapitalets äventyrande kunde kraftigare förekommas å i enskild ägo varande skog. Utskottet fann sig dock av såväl principiella som praktiska skäl icke kunna förorda framställningarna. Det vore oegentligt att på detta sätt skilja mellan enskilda skogar, helst erfarenheten givit vid handen, att de ifrågavarande större skogarna i allmänhet sköttes bättre än de mindre. Därtill kom svårigheten att bestämma en gräns för de föreslagna bestämmelsernas tillämpning. Den kanhända viktigaste betänkligheten mot förslaget i praktiskt hänseende vållades emellertid av den omständigheten, att upprättande och fastställande av hushållningsplaner icke innebar någon garanti mot vanskötsel av ifrågavarande skogar, för såvitt ej tillika efterlevnaden av dessa planer behörigen övervakades. Men härför ägde icke skogsstaten på långt när tillräckligt antal tjänstemän. På huvudsakligen dessa grunder avstyrkte utskottet särskild lagstiftning för bolag och enskilda personer tillhöriga skogar av mera betydande omfattning.

Tre reservanter (K. Staaff, Henricson och A. Wiklund) hemställde om utredning, huruvida ej till befrämjande av ett uthålligt skogsbruk ägare till skogar av mera betydande omfattning kunde genom särskild lagstiftning åläggas att underkasta dessa en planmässigt ordnad, av vederbörande myndighet godkänd hushållning.

I första kammaren bifölls utskottets hemställan utan votering. Andra kammaren åter antog utan votering den avgivna reservationen.

Vid riksdagarna åren 1907, 1908, 1909 och 1910 återkom frågan genom förnyade motioner (C. Lindhagen), vilka varje år avslogos av första, men vunno bifall av andra kammaren. Inom första kammaren förekom härvid ej ens votering. I andra kammaren avgåvos: år 1907 121 röster för och 85 röster emot förslaget, år 1908 93 för och 52 emot, år 1909 128 för och 74 emot och år 1910 100 för och 89 emot. — Inom vederbörande utskott vägde meningarna tämligen jämnt; 1907 hemställde majoriteten om bifall till förslaget, 1908, 1909 och 1910 däremot om avslag därå; i varje fall med reservation av minoriteten i motsatt riktning.

För ett visst slag av enskilda skogar, nämligen *fideikommissskogar* har inom riksdagen ådagalagts ett särskilt intresse. Vid 1903 års riksdag väcktes inom första kammaren motion (C. P. af Burén), att särskilt de enskilda skogar, som äro av fideikommissnatur, måtte, såsom varande icke annat än nyttjanderättsskogar, åtnjuta samma skötsel och vård som allmänna skogar.

I denna del fann det särskilda utskottet, att blivande fideikommissinnehavare måste anses äga ett berättigat intresse av, att fideikommisset icke genom någon innehavares åtgörande förminskades i värde. Liksom en fideikommissinnehavare icke hade rätt att avyttra någon del av fideikommisset, borde han icke heller hava rätt att genom en planlös skogsavverkning

minska det till fideikommisset hörande skogskapitalet. Många exempel på förödelse av fideikommissskogar förelågo dock. Särskilt i de fall, då fideikommiss allenast under fardagsår besattes av annan än blivande fideikommissarie, låg frestelsen nära till hands att genom hänsynslös skogsavverkning bereda sig största möjliga vinst av besittningstiden. Att sådan vanskötsel kan förekomma vore så mycket mer beklagligt, som fideikommissskogarna ofta omfattade betydande skogskomplex. Särskilt i vissa delar av vårt land, såsom Skåne, vore fideikommissskogarna egentligen de enda skogar av någon större betydelse, som funnos. Även vid 1900 års riksdag hade av enskild motionär gjorts framställning i enahanda syfte, men ansågs då, att skogskommitténs utredning borde avvaktas. Utskottet hemställde emellertid nu, att riksdagen måtte anhålla om förslag till stadganden, varigenom trygghet vunnes för en uthållig skogshushållning å till fideikommissegendomar hörande skogar. Denna framställning bifölls av riksdagen.

I sammanhang med den vid 1906 års riksdag väckta frågan om upphävande av fideikommissstiftelser i fast egendom uttalades av lagutskottet önskvärdheten, att, om sådana stiftelser avskaffades, för dessa egendomars skogar samtidigt påbjöds en ordnad hushållning under offentlig kontroll eller att, om 1903 års riksdags ovanberörda framställning skulle hava föranlett någon åtgärd i denna riktning, innan ett sådant upphävande av fideikommissinstitutionen beträffande fastighet äger rum, sistberörda åtgärd icke må medföra ett avskaffande av en redan å nu ifrågavarande skogar anordnad ordentlig hushållning. Denna erinran om särskild vård av fideikommissskogar upprepades även av 1907 års lagutskott i sammanhang med den då åter upptagna frågan om upphävande av jordfideikommiss. Vid båda tillfällena antogs utskottets utlåtande av andra kammaren, varemot första kammarens majoritet avböjde förslaget i sin helhet. Då riksdagen därefter år 1914 omsider genom kamrarnas samstämmade beslut avlät en skrivelse i fideikommissfrågan, medföljde i motiven även andra kammarens de två föregående åren givna förord för en lagstadgad rationell vård av fideikommissskogar.

Jordundersökningen (C. Lindhagen, Å. Ingeström och Carl Ros) sysslade i sitt den 30 december 1915 avgivna värmlandsbetänkande utförligt även med skogsvårdsfrågorna. I betänkandet framställdes därom sex olika yrkanden, och bland dem gick det första ut därpå, »att lagstiftningen om vården av enskildes skogar måtte vidare utvecklas samt för ändamålet dels ägare till skogar av större omfattning åläggas att bruka dem efter uthållig hushållning, dels skyldigheten att sörja för återväxten skärpas och dels skydd beredas för den växtliga ungsbogen». Denna hemställan var enhällig.

Genom tillsättande den 16 juni 1911 av *skogslagstiftningskommittén*, till vilken remitterades samtliga väckta skogsvårdsfrågor, blev arbetet för skogsvården avfört från dagordningen under lång tid framåt. Den 9 december 1918 avlämnade kommittén sitt huvudbetänkande och något år efteråt en omfattande reservation av ordföranden. Uti detta betänkande

upptogs också till bedömande frågan om uthållig skogshushållning på bologsskogar och enskilda skogar av större omfattning. Den frågan hade petitionsvis framförts av motionären i andra kammaren till regeringen, vilken därefter remitterade petitionen till kommittén.

Kommittén lämnade härvid till en början en statistisk utredning, som utvisade, att genom en lagstiftning i angivet syfte för enskilda tillhöriga egendomar med en skogsareal av 500 hektar eller därutöver skulle icke mindre än omkring 42 procent av den i enskild hand varande skogsarealen i riket (54 procent av dettas hela skogsareal) komma under ett rationellt, uthålligt bruk. Kommittén medgav, att detta måste givetvis te sig lockande, men ansåg sig dock icke kunna föreslå dylika bestämmelser.

För det första hade, framhöll kommittén, ingen velat påstå, att större skogar varit sämre värdade än de mindre, utan i stället åtnjöte de större skogsegendomarna på det hela taget en väsentligt bättre skötsel än de mindre. Fara för omfattande skogsskövlingar var visserligen oförneklig, men å andra sidan kunde en fortsatt s. k. patriarkalisk skötsel med för långt gående sparsamhet också vara oekonomisk. Strängare lagbestämmelser för de större skogsegendomarna voro icke heller nödvändiga för att trygga ett tillfredsställande skogskapital i landet. Även med en större intensitet i statsskogarnas skötsel kunde icke denna lämpligen bliva måttstock för den enskilda skogshushållningen. Den förra måste allt framgent innebära »en försiktighet och tillbakahållenhets i avverkningen, som för statens skogar är riktig och naturlig till följd av dennas förmåga att vänta på sitt utbyte, men kan icke förmynderskapsmässigt påtvingas den enskilde skogsägaren». Svårigheter uppkomma också för att uppdraga gränsen mellan större och mindre skogsegendomar samt förebygga ett kringgående eller illuderande av lagbestämmelserna. De ifrågasatta särbestämmelserna för större skogsegendomar skulle också kunna få en ödesdigert betydelse för de mindre skogsområdena, som löpte fara att därigenom bliva så mycket kraftigare exploaterade. Beträffande påståendet om det ifrågasatta uthållighetsbrukets betydelse för ortsbefolkningens och andra skogsarbетаres stadiga arbetsförtjänst kunde en lagbestämmelse i detta hänseende bliva icke enbart till nytta. En industriell verksamhet, vilken såsom den svenska trävaruindustrien arbetar förnämligast på utländsk marknad, måste nämligen icke blott hava möjlighet att utnyttja eventuellt sig yppande gynnsamma konjunkturen, utan jämväl i dåliga tider kräva rörelsefrihet med avseende på skogen. Bestämmelsen kunde icke heller anses ödelat lyckligt funnen, då man besinnar, att tillgodoseendet av den jordbrukande ortsbefolkningens intresse icke skulle komma att kräva medverkan från dennas egen sida, ity att det uthålliga skogsbruket ju icke skulle behöva iakttagas å de mindre skogslotterna. Synnerligen tungt vägande syntes kommittén till sist vara invändningen, att en lagstiftning för de större skogarna vore oegentlig och oberättigad, såsom drabbande dem, vilka skötte sina skogar bäst. Vidare åtgärder mot skadlig överavverkning borde sna-

rast vända sig mot de mindre skogsegendomarna och endast i samband därmed mot den övriga skogsmarken.

Alla dessa av kommittén samlade skäl syntes jordkommissionen i det stora hela innehålla allenast förevändningar emot en skogshushållning, som är principiellt riktig och praktisk överkomlig redan under nuvarande förhållanden samt uppenbarligen skulle bereda landet ett stort tillskott av ekonomisk kraft till gagn för jordbrukarna, arbetarbefolkningen och industrien samt icke till någon skada utan i stället till fördel även för alla jordägare, vilka på ett varaktigt och lojalt sätt vilja tillgodose sin egendoms intressen. Till stöd härför behövde allenast återropas ytterligare de skäl, som förut i denna framställning blivit framlagda.

1923 års
proposition.
(Se ock sid. 10)

Uti de nu för 1923 års riksdag framlagda propositionerna om skogs-vårdslag och om vård av kommunskogar, sockenallmänningsskogar samt vissa stiftelsers, föreningars och sällskaps skogar hade förenämnda angelägenhet icke ens blivit diskuterad. Man kan emellertid indirekt sluta sig till anledningen. I sistnämnda proposition ha vissa enskilda skogar dock blivit underkastade föreskrift om rationell hushållning, nämligen fideikommissskogar. Detta synes dock hava skett mera på den grund att fideikommiss här räknas till stiftelse och icke av speciell omtanke om skogens rationella vård även å enskilda skogar.

Emot en så vidsträckt tolkning av stiftelser har emellertid såväl skogslagstiftningskommittén som lagrådet inlagt gensaga. Kommittén uttalar såsom en allmän princip, att om verksamheten är sådan, att den äger rum i något allmänt intresse, torde därav följa både en rätt och en plikt för det allmänna att tillse, det berörda förutsättning för verksamhetens jämnhet och säkerhet upprätthålles. I fråga om begränsning av stiftelser, vilkas skogar borde höra under lagen, angav därför kommittén, att denna ej skulle äga tillämpning å stiftelser av fideikommissnatur samt att i övrigt en förutsättning för en stiftelses förande under lagens tillämpning vore, att länsstyrelsen därom förordnar med hänsyn till att stiftelsen till sitt ändamål och omfattning av sin verksamhet vore sådan, att den kunde anses vara »av vikt för det allmänna». Om förhållandet återigen är, »att en korporation eller stiftelse har ett enbart enskilda intressen tjänande syfte, så kan den visserligen även då önskvärda planmässigheten i skogsvården icke från det allmännas sida påfordras». Där syftet är välgörenhet, uppfostran eller någon särskild utbildning, får det väl, menar kommittén, i regel anses var av allmänt intresse. Men ofta kunna dock därmed vara förknippade sådana släkt- eller hemortsvillkor, att de härigenom tillgodosedda enskilda intressena väga över det allmänna. Vad särskilt angår skogar av fideikommisssegendom, lämnas de åsido även därför, att kommittén ansett dem böra behandlas i samband med frågan om fideikommissens upphävande, vilken fråga vid tiden för kommittéarbetet var överlämnad åt en särskild sakkunnig.

Lagrådet påyrkade ock, att i lagen om bland annat stiftelsers skogar upptages allenast skogar tillhörande stiftelser »med offentligt rättslig karaktär». Det avstyrkte fideikommisskogars intagande under lagen även på åtskilliga av domänstyrelsen år 1904 beträffande dylika skogars vård anförda skäl och jämväl därför, att fideikommissfrågan låg under behandling hos jordkommissionen.

Det är givet, att med dessa slutsatser en benägenhet ännu mindre skall förefinnas att genom lag ställa under rationell vård några som helst vanliga enskilda skogar.

Dessa överväganden äro enligt min uppfattning belysande för ett juridiskt dogmatiskt åskådningssätt. Den sociala hänsyn, som spelar så stor roll även i skogsfrågan, har icke varit representerad i kommittén, som stod helt under juridisk ledning, eller i lagrådet. Man bygger på domänstyrelsens utlåtande år 1904 om fideikommissskogar, men lämnar riksdagens senare uttalanden obeaktade. I fråga om vanliga enskilda skogar av större omfattning har kommittén visserligen tagit del av andra kammarens upprepade beslut om deras rationella vård, men ingen vederbörande synes haft kännedom därom, att samma fråga varit föremål för övervägande även i norrlandskommittén och av värmlandsundersökningen.

Såsom jordkommissionen utvecklade i sitt sista betänkande, är emellertid en rationell skogsvård å enskilda skogar, där den kan åstadkommas, ett lika stort intresse för land och folk som dylik vård å allmänna skogar. Ropet från Kalix älv påminner oss därom. (Se motionen 161).

Vad särskilt fideikommissskogar angår, hör lösningen av deras vård uppenbarligen samman med värden av övriga skogar, alldeles oberoende av fideikommissbandets upphävande eller icke. Därför hade jordkommissionen ock lämnat den frågan ur räkningen i sitt yttrande om upplösning av jordfideikommiss och i stället inbegripit den i sin framställning.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

1) att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande av skyldighet att å bolagsskogar och enskilda skogar av större omfattning införa rationell (uthållig) skogshushållning samt framläggande av det lagförslag, vartill detta yrkande kan föranleda,

2) eller, om detta ej bifalles, att riksdagen ville anhålla om dylikt övervägande åtminstone för de rikets norra trakter, där skogar av ifrågavarande beskaffenhet tidigare genom avvitrning eller storskifte blivit av kronan donerade till jordbruket.

Yrkande.

Stockholm den 21 januari 1927.

Carl Lindhagen.

